

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

_____ В.В. Костюк
"___" _____ 2024 року

«ФАКТЧЕКІНГ У СУЧАСНИХ МЕДІА»
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки бакалаврів
денної та заочної форм здобуття освіти
спеціальності **061 – Журналістика**
освітньо-професійна програма **Журналістика**

Укладач – к.н.соц.ком., доцент Любченко Ю.В.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри журналістики

Протокол № 7 від “23” січня 2024 р.

Завідувач кафедри журналістики

_____ Л.В. Чернявська

(підпис)

Ухвалено науково-методичною радою
факультету журналістики

Протокол № 6 від “24” січня 2024 р.

Голова науково-методичної ради факультету

журналістики

_____ Н.В. Романюк

(підпис)

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

_____ Ю.В. Любченко

(підпис)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 06 – Журналістика	Кількість кредитів – 3	Обов'язкова	
		Цикл професійної підготовки освітньої програми	
Спеціальність 061 – журналістика	Кількість годин – 90	Семестр:	
Освітньо-професійна програма Журналістика	Кількість змістових модулів – 4	6-й	6-й
		Лекції	
		12 год.	4 год.
		Практичні	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	24 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		54 год.	82 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – сформувати вміння й навички, необхідні журналістові для протистояння фейковій інформації, маніпуляціям шляхом перевірки фактів, достовірності й повноти інформації. Предметом вивчення дисципліни є інструменти фактчекінгу, використовуючи які журналіст може виявити фейкову інформацію. У результаті вивчення дисципліни студенти зможуть перевіряти інформацію, користуючись відповідним інструментарієм, створювати матеріали у форматі фактчек.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Фактчек у ЗМІ» є:

- навчити дійснювати пошук інформації та перевірку фактів із різних джерел.
- навчити користуватися інструментами фактчекінгу.
- дати уявлення про алгоритм винесення вердиктів до заяв.
- сформувати вміння оформлювати фактчек-історію з перевірки заяв регіональних посадовців.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
<p><i>Програмні компетентності:</i> ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.</p>	<p><i>Методи:</i> Пояснювально-ілюстративний метод, дослідницький метод, моделювання типових ситуацій журналістської діяльності; використання кейс-методів (ситуаційні завдання); проведення дискусій, робота в малих</p>

<p>ЗК05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>СК06. Здатність до провадження безпечної медіадіяльності.</p> <p>СК07. Здатність застосовувати навички фактчекінгу і верифікації інформації при створенні медійного контенту.</p> <p>СК10. Здатність застосовувати навички із власної безпеки (в медійному, психологічному, кіберпросторовому контексті) при виконанні професійних обов'язків.</p> <p><i>Програмні результати навчання:</i></p> <p>ПР04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел</p> <p>ПР05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань</p> <p>ПР08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань.</p> <p>ПР15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.</p> <p>ПР18. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікаційних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.</p> <p>ПР19. Використовувати інструменти фактчекінгу і верифікації інформації при створенні медійного контенту.</p> <p>ПР22. Використовувати навички, що формують безпечну поведінку журналіста при виконанні професійних обов'язків.</p>	<p>групах; виконання групових проєктів.</p> <p><i>Контрольні заходи:</i></p> <p>тести, опитування, захист творчих завдань, індивідуальне практичне завдання, залік.</p>
--	---

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Фактчекінг у сучасних медіа» має міждисциплінарні зв'язки з такими курсами: «Аналітична журналістика», зокрема розділами, пов'язаними з логікою наведення аргументів; курсом «Журналістське розслідування» щодо особливостей використання інструментів пошуку й перевірки інформації, «Медіаправо» щодо доступу до відкритих даних і роботи з джерелами інформації.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Фактчек у сучасній журналістиці

Фактчек як тренд. Міжнародний досвід фактчеку. Концепція формату фактчек. Різновиди фактчеку за змістом і спрямованістю. Різновиду фактчеку за формою. Фактчек-аналітика. Фактчек-бліц. Фактчек супер-бліц. Факт. Фейк. Фактоїд. Маніпуляція і популізм: причини поширення та типові ознаки. Методи фактологічної маніпуляції. Фактчекінг як засіб боротьби з пропагандою і російськими наративами. ІПСО: основні ознаки і способи виявлення. Штучний інтелект в контексті поширення фейкової інформації. Способи виявлення матеріалів, створених за допомогою штучного інтелекту.

Змістовий модуль 2

Фактчек-дослідження: алгоритм проведення

Публічна заява як основний об'єкт дослідження. Виокремлення фактів для перевірки. Структура фактчек-дослідження. Доказова база, логіка викладу інформації. Докази і аргументи. Посилання на компетентні джерела, перевірка інформації. Вердикти фактчек: основні підходи. Критерії вердиктів і алгоритм визначення. Коментарі експертів: основні вимоги до коментарів. Експерти як джерело інформації.

Змістовий модуль 3

Інструментарій фактчеку

Перевірка текстових джерел. Способи та інструменти перевірки фото. Способи та перевірка відео. Поради щодо цитування джерел інформації. Перевірка інформації в соцмережах і правила користування. Доступ до публічної інформації. Інструменти перевірки інформації про людину. Ресурси для пошуку інформації про майно. OSINT-дослідження.

Змістовий модуль 4

Доказова база фактчеку

Побудова доказової бази. Уникнення помилок. Методи доказів за концептом фактчек. Способи спростування – деталізація та приклади. Робота з джерелами даних. Найбільш поширені помилки при роботі за концептом. Проблемні аспекти доказу тем. Систематизація. Способи оптимізації. Стилїстика фактчек, формула заголовку. Фактчек у журналістських розслідуваннях: різниця з фактчек-дослідженням. Ресурси фактчек-досліджень: основна спеціалізація. Професійні конкурси й об'єднання для фактчекерів України.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Практичні заняття, год		о/д ф.	з/дф.	Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/дф	з/дф	о/дф	з/дф	о/дф	з/дф.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	15	10	2	4	2	6		5	13	5	10	15
2	15	8	2	2		6	2	7	13	5	10	15
3	15	10	2	4	2	6		5	13	5	10	15
4	15	8		2		6	2	7	13	5	10	15
Усього за змістові модулі	60	36	8	12	4	24	4	24	52	20	40	60
Підсумковий семестровий контроль: залік	30							30	30			40
Загалом		90								100		

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Фактчек у сучасній журналістиці	4	2
2	Фактчек-дослідження: алгоритм проведення	2	
3	Інструментарій фактчеку	4	2
4	Доказова база фактчеку	2	
Разом		12	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Фактчек у сучасній журналістиці	6	
2	Фактчек-дослідження: алгоритм проведення	6	2
3	Інструментарій фактчеку	6	
4	Доказова база фактчеку	6	2
Разом		24	4

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Теоретичне завдання –	1.Концепція формату фактчек. Різновиди фактчеку за змістом	За усну відповідь – 3 бали.	5

	опитування з теми, тестування	і спрямованістю. 2.Різновиду фактчеку за формою. Фактчек-аналітика. 3.Маніпуляція і популізм: причини поширення та типові ознаки. Методи фактологічної маніпуляції.	За тестування – 2 бали. Тест складається з 10 питань, кожне з яких оцінюється в 0,2 бали.	
	Практичне завдання	1.Дібрати приклади заяв політиків, на основі яких був здійснений фактчекінг. Проаналізувати щодо інструментарію ФЧ. 2. Запропонувати заяви для здійснення ФЧ (3-5заяв).	Кожне завдання оцінюється від 2 до 5 балів. Критерії оцінювання: якісний добір заяви, точне виявлення фактів для перевірки, визначення інструментарію для перевірки.	10
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Теоретичне завдання – опитування з теми, тестування	1.Структура фактчек-дослідження. Доказова база, логіка викладу інформації. Докази і аргументи. 2.Посилання на компетентні джерела, перевірка інформації. 3.Вердикти фактчек: основні підходи. Критерії вердиктів і алгоритм визначення.	За усну відповідь – 3 бали. За тестування – 2 бали. Тест складається з 10 питань, кожне з яких оцінюється в 0,2 бали.	5
	Практичне завдання	2. Створити джерельну базу для перевірки фактів. 3. Перевірити факти за допомогою відкритих джерел.	Кожне завдання оцінюється від 2 до 5 балів. Критерії оцінювання: достовірність джерела, відкритість джерела, вміння працювати з відкритими джерелами.	10
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			15
3	Теоретичне завдання – опитування з теми, тестування	1.Способи та інструменти перевірки фото. Способи та перевірка відео. 2.Перевірка інформації в соцмережах і правила користування. Доступ до публічної інформації. 3.Ресурси для пошуку інформації про майно. 4.OSINT-дослідження.	За усну відповідь – 3 бали. За тестування – 2 бали. Тест складається з 10 питань, кожне з яких оцінюється в 0,2 бали.	5

	Практичне завдання	1.Зібрати інформацію про людину (політик, чиновник, посадовець регіонального рівня) за допомогою відкритих джерел. 2.Зібрати інформацію про юридичну особу за допомогою відкритих джерел.	Кожне завдання оцінюється від 2 до 5 балів. Критерії оцінювання: відповідність обраного інструментарію для перевірки, повнота інформації, логіка аргументації.	10
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4	Теоретичне завдання – опитування з теми, тестування	1.Побудова доказової бази. Уникнення помилок. Методи доказів за концептом фактчек. 2.Способи спростування – деталізація та приклади. Робота з джерелами даних. 3.Проблемні аспекти доказу тем. Систематизація. 4.Способи оптимізації. Стилїстика фактчек, формула заголовку.	За усну відповідь – 3 бали. За тестування – 2 бали. Тест складається з 10 питань, кожне з яких оцінюється в 0,2 бали.	5
	Практичне завдання	1.Дібрати приклади невдалого (неповного) фактчек-матеріалу, запропонувати власний алгоритм перевірки й опису (2-3 матеріали). 2. Створити власний фактчек-матеріал, який би розвінчував російську пропаганду.	Кожне завдання оцінюється від 2 до 5 балів. Критерії оцінювання: відповідність обраного інструментарію для перевірки, повнота інформації, логіка аргументації.	10
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. заходів	8			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
-------	--------------------------------------	--	---------------------	--------------

Залік	Індивідуальне завдання	Презентація фактчек-історії, що має містити перевірку заяви регіонального чиновника і винесення вердикту (правда, неправда, маніпуляція, брехня).	Виконання індивідуального завдання – від 5 до 20 балів. Критерії оцінювання: якість обраної заяви, точність фактів для перевірки, відповідність джерел для перевірки, логіка викладу й аргументації, оформлення історії.	20
	Теоретичне завдання – на тестування на платформі MOODLE.	Питання для підготовки розміщено у розділі 3 робочої програми.	Тестування – від 1 до 20 балів. Тест складається з 20 питань, кожне з яких оцінюється в 1 бал.	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна

1. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи. Прага : KUFR, 2018. 144 с.
2. Опришко Л., Сафаров А., Чуранова О. Правила світу інформації: як українським медіа наблизитися до європейських стандартів : посібник для журналістів. Київ : «К.І.С.», 2019. 108 с.
3. Посібник з верифікації [електронний документ] / за ред. Крейга Сільвермана; переклад та адаптація Вячеслав Білоусов. URL: http://verificationhandbook.com/downloads/verification.handbook_ua.pdf (дата доступу: 26.12.2017).

Додаткова

1. Бель Б., Бурмагін О., Патора Т., Хоменок О. Посібник із журналістських розслідувань. Теорія та практика. Київ : Друкарня Бізнесполіграф. 2013. 190 с.
2. Ейсмунт В. Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. 2016. URL: <https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktcheking-u-yak-profesiyno-vidriznyati-brehyu-vid-pravdi-i407>
3. Іванов В. Вимоги до роботи з фактами та джерелами інформації в мас-медіа. *Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 22. С. 17–20.
4. Пида Г. Верифікація або як не стати жертвою фейків. URL: <https://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuyut-media/veryfikatsiya-abo-yak-ne-statyzhertvoyu-feykiv.html>
5. Почепцов Г. Фейк. Технології створення реальності. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія. 2018. 175 с.
6. Рябічев В. Верифікація контенту в соціальній медіа. *Актуальні питання масової комунікації*. 2015. №18. С. 44–61.
7. Савош Я. Як ефективно гуглити й перевіряти інформацію. URL: <https://ms.detector.media/how-to/post/15570/2016-01-11-yak-efektivno-gugliti-i-pereviryatiinformatsiyu/>
8. Шевченко В. Фактчекінг і верифікація у журналістській роботі. *Образ*. 2018. Вип. 1 (27). С. 140–153. URL: http://obraz.sumdu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/05/16_Shevchenko.pdf

9. Graves L. Deciding What's True. The Rise of Political Fact-Checking in American Journalism. 2016. 336 p.

10. Brandtzaeg P., Følstad A., Domínguez M. How Journalists and Social Media Users Perceive Online Fact-Checking and Verification Services. *Journalism Practice*. 2018. Volume 12. P. 1109–1129.

10. Інформаційні ресурси:

1. Детектор Медіа: сайт. URL: <https://detector.media/>
2. FactCheck.org. URL: <http://factcheck.org>
3. StopFake. URL: <https://www.stopfake.org/uk/golovna/>
4. VoxUkraine. URL: <https://voxukraine.org/uk/about-us/>